

بسم الله الرحمن الرحيم

تدبر در قرآن

سوره مبارکه مدثر

استاد ضرابی

جلسه دهم ۱۴۰۳/۱۱

آیات شریفه: «كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ (۳۸) إِلَّا أَصْحَابَ الْيَمِينِ (۳۹) فِي جَنَّاتٍ يَتَسَاءَلُونَ (۴۰) عَنِ الْمُجْرِمِينَ (۴۱) مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ (۴۲) قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ (۴۳) وَلَمْ نَكُ نُطْعِمِ الْمِسْكِينَ (۴۴) وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ الْخَائِضِينَ (۴۵) وَكُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ الدِّينِ (۴۶) حَتَّى أَتَانَا الْيَقِينُ (۴۷)» - هر کسی در گرو دستاورد خویش است (۳۸) بجز یاران دست راست (۳۹) در میان باغها از یکدیگر می پرسند (۴۰) درباره مجرمان (۴۱) چه چیز شما را در آتش [سقر] درآورد (۴۲) گویند از نمازگزاران نبودیم (۴۳) بینوایان را غذا نمی دادیم (۴۴) با هرزه درایان هرزه درایی میکردیم (۴۵) و روز جزا را دروغ می شمردیم (۴۶) تا مرگ ما در رسید (۴۷)»

انسان در گرو اعمال خود !!!

«كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ * إِلَّا أَصْحَابَ الْيَمِينِ» این آیه شریفه مفهومی معادل این کریمه از سوره مبارکه عصر را می‌رساند «إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خَسْرٍ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا...» انسان هر چه انجام دهد در زیانکاری و خسارت است مگر اینکه ایمان بیاورد و عمل صالح انجام دهد..؛ همچنین هر نفسی گرفتار مکتساب خود است مگر اینکه از اصحاب یمین باشد؛ زیرا آنچه کسب کرده است به دلیل ایمان و تقوا، نه تنها او را از خطرات و آسیب‌ها در امان نگه می‌دارد بلکه باعث شکوفایی حیات دنیا و آخرت می‌شود؛ «مَنْ عَمِلْ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتَى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ» (نحل/۹۷) اما اعمالی که بدون نور ایمان از انسان صادر می‌شود نه تنها به حال او سودی ندارد بلکه موجب ضلالت و گمراهی خواهد بود؛ «وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَعْمَالُهُمْ كَسَرَابٍ بِقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ الظَّمْآنُ مَاءً حَتَّى إِذَا جَاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ شَيْئًا وَوَجَدَ اللَّهَ عِنْدَهُ فَوْقَاهُ حِسَابَهُ وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ أَوْ كَظُلُمَاتٍ فِي بَحْرٍ لُجِّيٍّ يَغْشَاهُ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهِ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهِ سَحَابٌ ظُلُمَاتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ إِذَا أَخْرَجَ يَدَهُ لَمْ يَكْذِبْ رَاهًا وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ» اعمال کافران چون سرابی است در بیابانی. تشنه، آبش پندارد و چون بدان نزدیک شود هیچ نیابد و خدا را نزد خود یابد که جزای او را به تمام بدهد. و خدا زود به حساب‌ها می‌رسد. یا همانند تاریکی‌هایی است در دریایی ژرف، که موجش فرو پوشد و بر فراز آن موجی دیگر و بر فرازش ابری است تیره، تاریکی‌هایی بر فراز یکدیگر، آن سان که اگر دست خود بیرون آرد آن را نتواند دید و آنکه خدا راهش را به هیچ نوری روشن نکرده باشد، هیچ نوری فرا راه خویش نیابد. «(نور/۳۹ - ۴۰) یا اینکه می‌فرماید: «مَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ أَعْمَالُهُمْ كَرَمَادٍ اشْتَدَّتْ بِهِ الرِّيحُ فِي يَوْمٍ عَاصِفٍ لَا يَقْدِرُونَ مِمَّا كَسَبُوا عَلَى شَيْءٍ ذَلِكَ هُوَ الضَّلَالُ الْبَعِيدُ» (ابراهیم/۱۸) «مثل اعمال کسانی که به خدا کافر شده‌اند چون خاکستری است که در روزی طوفانی بادی سخت بر آن بوزد. توان نگه‌داشتن آنچه را که به دست آورده‌اند ندارند. این است گمراهی بی‌انتهای.»

همه بد باشد سزای بدکاری
گندم ندهد بار، چو جو میکاری

بد میکنی و نیک طمع میداری
با اینکه خداوند کریم است و رحیم

« فِي جَنَاتٍ يَتَسَاءَلُونَ * عَنِ الْمُجْرِمِينَ * مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ ... » در این آیات با اینکه صحبت درباره مجرمین (کسانی که از اصحاب یمین نیستند) به میان آمده، اما در حقیقت باز هم به معرفی اصحاب یمین پرداخته شده؛ تا روشن شود آنها چه کردند و از چه اموری پرهیز کردند، تا از اصحاب یمین شدند (از نمازگزاران نبودن، بی‌اعتنایی به مسکینان، گذراندن عمر به بطالت، تکذیب آخرت تا هنگام مرگ).

بی‌شک پرهیز از این امور بدون نصرت الهی تحقق نمی‌یابد؛ از این رو رسول اکرم (ص) فرمود: «يَا عِبَادَ اللَّهِ، أَنْتُمْ كَالْمَرْضَى، وَ رَبُّ الْعَالَمِينَ كَالطَّبِيبِ؛ فَصَلِّحِ الْمَرْضَى فِيمَا يَعْلَمُهُ الطَّبِيبُ وَ تَدْبِيرُهُ بِهِ، لَا فِي مَا يَشْتَهِيهِ الْمَرِيضُ وَ يَقْتَرِحُهُ. أَلَا، فَسَلِّمُوا لِلَّهِ أَمْرَهُ تَكُونُوا مِنَ الْفَائِزِينَ: اي بندگان خدا، شما همانند بیمارانی، و پروردگار عالمان مانند طبیب؛ خیر و صلاح بیماران در آن چیزی است که طبیب می‌داند و بیماران خود را با آن تدبیر و مداوا می‌کند؛ نه آن چیزی که مریض میل دارد و برای خود انتخاب می‌کند. پس آگاه باشید و تسلیم امر الهی شوید، تا از رستگاران باشید.» (مجموعه ورام، ۱۱۷)

عاشق که شد که یار به حالش نظر نکرد؟ ای خواجه درد نیست و گر نه طبیب هست

این وعده به رستگاری به تسلیم شونده‌گان در برابر امر خداوند در آیات متعددی از قرآن کریم تکرار شده است: «فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنْ تَبَعَ هُدَايَ فَلَاخُوفٌ عَلَيْهِمْ وَ لَا هُمْ يَحْزَنُونَ». (بقره/ ۳۸)

«اگر از جانب من هدایتی برای شما آمد، پس آن کس که هدایت مرا پیروی کند، بر آنان بیمی نیست و نه آنان محزون خواهند بود» و نیز می‌فرماید: «فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنْ تَبَعَ هُدَايَ فَلَا يَضِلُّ وَ لَا يَشْغَى * مَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا * وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمًى * قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِي أَعْمًى وَقَدْ كُنْتُ بَصِيرًا * قَالَ كَذَلِكَ أَتَتْكَ آيَاتُنَا فَنَسِيتَهَا وَكَذَلِكَ الْيَوْمَ تُنْسَى». (طه/ ۱۲۳ تا ۱۲۶)

«اگر برای شما از جانب من رهنمودی رسد هر کس از هدایت پیروی کند نه گمراه می‌شود و نه تیره بخت و هر کس از یاد من دل بگرداند در حقیقت زندگی تنگ [و سختی] خواهد داشت و روز رستاخیز او را نابینا محسوس می‌کنیم، می‌گوید پروردگارا چرا مرا نابینا محسوس کردی با آنکه بینا بودم، می‌فرماید همان طور که نشانه‌های ما بر تو آمد و آن را به فراموشی سپردی امروز همان گونه فراموش می‌شوی.»

اولین حرفی که می‌زنند این است که «قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ» و در ادامه می‌گویند «وَلَمْ نَكُ نَطْعُمُ الْمَسْكِينِ». تعبیر «ما از نمازگزاران نبودیم» غیر از این است که ما نماز نمی‌خواندیم. یک مطلب بیشتری است. ممکن است انسان نماز بخواند، ولی در زمره نمازگزاران شمرده نشود، چون در آخرش جمله‌ای دارد که می‌فرماید: «وَكُنَّا نَكْذِبُ بِيَوْمِ الدِّينِ» که مضمون این جمله‌ها با مضمون آنچه در سوره مبارکه ماعون آمده است یکی می‌شود: آیا کسی که روز جزا را پیوسته انکار می‌کند دیدی؟! او همان کسی است که یتیم را با خشونت می‌راند، و (دیگران را) به اطعام مسکین تشویق نمی‌کند، پس وای بر نمازگزارانی که در نماز خود سهل‌انگاری می‌کنند! همان کسانی که ریا می‌کنند، و دیگران را از وسایل ضروری زندگی منع می‌نمایند. (ماعون/ ۱ تا ۷) پس مقصود از کسانی که قیامت را تکذیب می‌کنند، این نیست که منکر قیامت‌اند، بلکه منظور کسانی هستند که عملاً کارشان کار منکر قیامت است، ولو به لفظ می‌گویند: قیامت را قبول داریم، به زبان می‌آورند، ولی عملشان عمل قبول‌کننده قیامت نیست. نمی‌فرماید: «فَوَيْلٌ لِمَنْ لَمْ يَصِلْ» می‌فرماید: «فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ، الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ» وای به حال گروهی از نمازگزاران که از نماز خود غافلند.

عیب خود گویم، به عمرم من نکردم بندگی این عبادتها بود سرمایه شرمندگی
صلی الله علی محمد و آله